

THE ROLE OF LODZ FESTIVALS IN PROMOTING ADVENTURE TOURISM

Lodz festivals in promotion of tourism

WALDEMAR CUDNY, RAFAŁ ROUBA

University of Lodz, Branch of the University of Lodz in Tomaszów Mazowiecki, Institute of Tourism

Mailing address: Waldemar Cudny, Branch of the University of Lodz, 65/67 Konstytucji 3 Maja Street, 97-200 Tomaszów Mazowiecki, tel./fax: +48 44 7249720, email: algernon1@neostrada.pl

Abstract

This article discusses the role of two Lodz festivals (*the Explorers Festival* and *the Wreck Diving Festival*) in promoting adventure tourism and developing tourism in a postindustrial city such as Lodz.

Key words: adventure tourism, Lodz, festivals

Introduction

This article deals with two festivals organized in Lodz that are connected with adventure tourism. The authors have subjected two Lodz festivals to analysis: *the Explorers Festival* and *the Wreck Diving Festival*. The goal of the paper was to characterize these events and the role they play in promoting adventure tourism and in developing tourism product of postindustrial city such as Lodz.

Lodz, as an industrial city, was founded in the 19th century within the borders of the Polish Kingdom. Its development was based on textiles; thanks to this industrial specialization the city experienced rapid demographic and geographic expansion. After Poland became independent in 1918, Lodz continued to fulfill the function of the headquarters of the Polish textile industry. The traditional economic structure was maintained after 1945, when factories with 19th century roots were nationalized and converted into large state concerns. These concerns produced fibers, textiles and clothing primarily for the USSR market. In 1989, Poland entered a new phase of so-called system transformation. Democratic governments were introduced into the country, and in the place of a centrally planned economy arose a free market. Unfortunately, most of the textile factories in Lodz failed to survive the beginning of the economic transformation. Due to excessively high production costs, outdated technology and management errors, and as a result of the loss of the USSR consumer market, these factories went bankrupt. After 1989 city authorities began searching for new roads for socioeconomic development. One of the priority directions chosen was the development of services, including tourism services (Fig. 1). Particular emphasis is currently placed in Lodz on the development of festivals, of which the city currently (2010) organizes 60 annually [1].

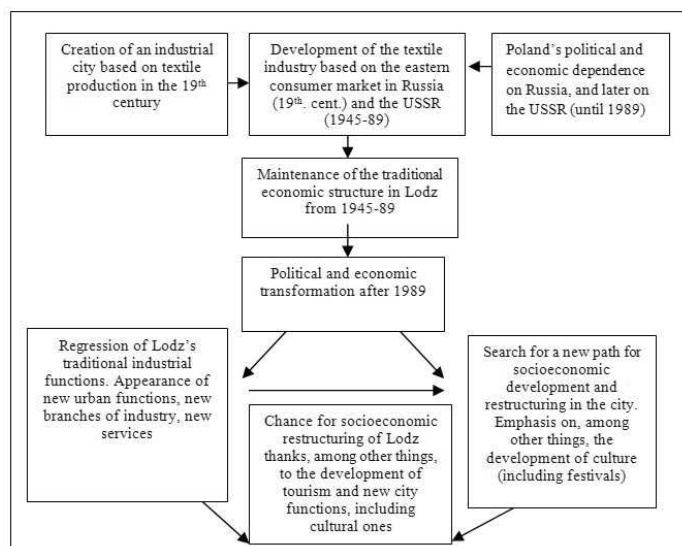

Figure 1. Diagram of socioeconomic changes in Lodz caused by the transformation [2]

The concept of adventure tourism

The festivals described in this article constitute an element of the phenomenon broadly defined as tourism. This is because they are connected with travel, discoveries and expeditions of a geographical and tourism-based nature. Their classification as a tourist product is also due to the fact that they constitute an offer for invited guests, who often travel from all over Poland and abroad to attend the festival.

Tourism-based values consist of the totality of the elements of the natural environment and non-natural elements that are of interest to tourists and that determine the attractiveness of a given location, city or area for tourists. These values may be grouped as natural or anthropogenic (cultural) [3]. The festivals

described in this article belong to the latter group. These events also constitute a certain (market) offer for tourists, and hence are a tourism product of the city of Lodz. Among the many types of tourism products, a prominent role is played by tourism event products. These are characterized by a high degree of thematic and organizational cohesiveness, as well as by their being located in a specific place and time. Typical features of such a product also include exceptionalness, and their occasional and cyclical nature. This group of products includes various shows, presentations, exhibitions and festivals [4]. Some authors, within the framework of tourism, even distinguish a separate category termed event tourism. The goal of this kind of tourism is to take part in events that have the character of surveys, competitions and festivals, i.e. in the events themselves [5]. The festivals described in this article relate to problems connected with travel, extreme sport activities, geographic and tourist expeditions. Due to the nature of the activities, invited guests and the audiences observing them are connected with specific types of tourism. These include: qualified tourism, sport tourism and adventure tourism.

Tourism is an extremely complicated phenomenon. For this reason as well there exist numerous criteria for its division into groups. The phenomenon of tourism may be grouped based on the number of participants, their age, the season, the goal of the expeditions, etc. Based on the objectives of the expedition, one can distinguish the so-called categories of tourism. One of these is qualified tourism, which may be defined as the highest form of specialized tourism. Engaging in this form of tourism requires special psychophysical preparation, resilience in the face of hardship, an ability to function in a natural environment and in tourism features. In certain cases, engaging in such tourism requires skills certified by appropriate organizations for the use of tourism equipment, e.g. bicycle, sailboat, skis, diving equipment, etc. The objective of qualified tourism activity is relaxation, recreation, improvement of health and physical fitness, as well as comprehensive familiarization with a given country [6]. The five most important features of qualified tourism are [7]:

1. Qualified tourism is the highest form of specialization in the selected tourism discipline. One of the goals of engaging in it is to perfect ones skills and to achieve the highest level of specialization in a given discipline.
2. A qualified tourist improves his or her psychophysical fitness by engaging in this type of tourism.
3. Qualified tourism is connected with the need to possess skills in the use of specialized sporting and tourism equipment.
4. A qualified tourist should possess comprehensive knowledge about the environment and an ability to increase that knowledge. He or she should promote knowledge of a given country.
5. Qualified tourism may include competitive elements.

In English-language literature, the term sport tourism also appears. This term has certain connections with qualified and adventure tourism. In highly developed countries, this kind of tourism accounts at present for around 1 to 2% of the Gross National Product (GNP), while the entire tourism sector generates around 4 to 6% of the GNP. The sport tourism service sector is increasing in these countries at a rate of 10% annually. Sport and tourism were treated for many years as separate elements. However, in recent years this approach has changed, because a close connection was noted between tourism and sport. In the first place, sporting events have tourism value in that they attract spectators – tourists – from all over the world. A perfect example in this case is the Olympic Games or the World Cup in Football. These events call for the creation of a series of infrastructure elements that can later be used by tourists and

others, e.g. sport and recreation facilities, stadiums, hotels, roads, etc. Thanks to national sporting events, countries, cities and regions promote their tourism offers and maintain a positive image. On the other hand, tourism often generates new sporting disciplines which, as time passes, occasionally ascend to the ranks of Olympic sporting events, e.g. snowboarding. Furthermore, various sporting disciplines are included in qualified and adventure tourism. These are, e.g.: running, swimming, skiing, diving, etc. [8].

Two types of sport tourism are distinguished in tourism literature:

1. Tourism connected with professionals participating in sporting events.
2. Tourism based on observation of these events as a spectator.

In this group, tourism value for sport tourism may be enjoyed by sporting events and objects connected with sports competitions or activities (stadiums, golf courses, sports and recreation facilities, but also museums connected with sports), as well as areas in which sports can be played (not always in an organized, competitive form, so-called non-competitive activities), as e.g. mountains, rivers, ice floes, etc [8].

On the other hand, adventure tourism, in its broader sense, is closely connected with qualified tourism, and is even occasionally treated as a part thereof [9]. Qualified and adventure tourism possess a series of common features (Fig. 2). Adventure tourism requires abilities and physical training proper to sports competitors. However, due to its unique character, it is specified as a separate type of tourism. This is connected with the concept of adventure, which is an event that meets the following necessary conditions:

- an uncertain result connected with the fact that we do not know whether we will attain the intended goal,
- danger and risk based on the unknown dangers and challenges we face during an expedition,
- challenge – based on facing new, unknown problems and situations,
- anticipation of awards connected with our achievements,
- the taste of novelty arising from participation in unusual events,
- stimulation, emotional and otherwise, connected with the overcoming of difficulties,
- isolation, solitude during an expedition, departure from the everyday,
- exploration and discovery of new territories, events, development of abilities, knowledge and self-confidence,
- concentration required for the realization of our intentions,
- contradictory emotions [10].

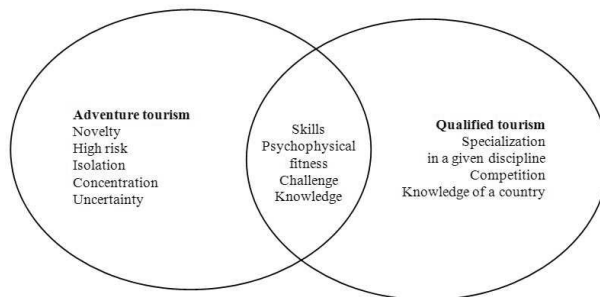

Figure 2. Selected common features of qualified and adventure tourism (narrowly defined)

The authors cited above define adventure tourism broadly as all types of tourism connected with an adventure. In particu-

lar, however, all journeys connected with a high degree of physical activity, contact with nature, especially untouched nature, approaches to cultures that are exotic, distant and unfamiliar to tourists, journeys using mechanical vehicles (automobile, motorcycle, airplane, ship, etc.) and animals; this category also includes journeys made on foot. Adventure tourism also includes all commercial events whose main attraction is outdoor activity set in natural terrain, requiring specialized sporting (or similar) equipment and appealing thereby to tourists. Tourists not always have special abilities, e.g. in the use of this type of equipment. They may be passengers serviced by professionals, e.g. in the case of parachute jumps made in tandem [11]. Thus defined, adventure tourism offers are currently a fairly popular segment of the tourism market (Tab. 1).

Table 1. Examples of firms offering commercial expeditions within the scope of adventure tourism [12, 13, 14]

Firm	Type of event	Characteristics
Country of Tourism (Russia)	Trips connected with space tourism, participation in military training	The firm offers, among other things, trips to the Baikonur Cosmodrome (Kazakhstan). Viewing of rocket launches, visits to the cosmodrome, participation in training for cosmonauts. Flights in zero gravity. Flights on military MIG 29 jets. Participation in military training (Russia).
Patagonia Mountaineering Agency – Ryszard Pawłowski (Poland)	Trips connected with mountaineering expeditions	The firm offers mountaineering expeditions and trekking in the world's highest mountains (Himalayas, Andes, Caucasus). Offer includes climbing of Mt. Everest, Aconcagua, Elbrus and others.
HOSSEGOR Surf House, Camp & School (France)	Training and residence connected with surfing	The offer covers residence and training at a surfing camp on the Bay of Biscay in France.
Incredible Adventures (USA)	Various types of adventure tourism events	The firm offers: Supersonic airplane flights (USA, Russia), Simulation of aerial combat (USA), Tandem parachute jumps, Zero gravity flight, Participation in training for cosmonauts (Russia), Participation in simulations of police and military special operations (USA), Diving with sharks, diving with whales, diving in submarines, Parachute jumps in the vicinity of Mt. Everest.

Consequently, adventure tourism is not distinguished by its scale or the form it takes; rather the most important element here is the emotional element. Whatever constitutes an adventure for a given tourist should be classified as adventure tourism. Hence, the term has a subjective character. On the other hand, an element that distinguishes between various forms of adventure tourism is, without a doubt, the increased level of risk, although even this is not essential. In literature on the subject, a distinction is made between soft adventure tourism (with a lower level of risk), adventure tourism (average risk level) and hard adventure tourism (high level of risk, often connected with extreme sports activities) [15].

As follows from the synthetic examination of the definition given above, all forms of extreme sports (so-called unusual, difficult, dangerous) activities such as climbing, diving, parasailing, flying by airplane, balloon and other aircraft, long journeys made on foot to distant and exotic places can be considered adventure tourism. Such tourism could be considered to include extreme expeditions undertaken individually or performed in small groups of enthusiasts (e.g. alpinists). Adventure tourism could

also be taken to include commercial expeditions undertaken in larger groups conducted by experienced travelers. The festivals discussed in this article, without a doubt, present a theme that is particularly close to adventure tourism. They facilitate contact between enthusiasts and help promote the activities to which they are dedicated. On the other hand, they are also a factor that enlarges Lodz's tourism offer and attracts tourists – the festival's participants and spectators – to the city.

Lodz festivals dedicated to adventure tourism

Explorers Festival

The Explorers Festival was organized in Lodz in 1999, lasts five days (from Wednesday to Sunday) and takes place in the first or second week of November. This festival features film screenings, multimedia presentations, exhibitions on subjects connected with climbing, trekking, extreme skiing, parasailing, traveling, cycling, kayaking and other sports, as well as extreme expeditions. The distinguishing characteristic of *the Explorers Festival* is the fact that each year the festival invites personalities from the worlds of climbing, travel, extreme adventure, exploration, film and photography. These guests participate in multimedia presentations and films, where they demonstrate their wealth of experience in the area of exploration. In Poland, other festivals with similar themes are organized, e.g. *the Krakow Mountaineering Festival* (presentation of films on mountaineering themes), *the Wondół Challenge Mountaineering Festival* in Szczyrk (presentation of mountaineering expeditions). However, these have a decidedly smaller scope than the Lodz festival. The main idea guiding the festival's organizers is the promotion of an active lifestyle, extreme sports and adventure tourism through direct contact with world-famous discoverers, travelers, alpinists and persons conducting other activities of this sort. Festival spectators, many of whom are young people, are able to expand their horizons and stimulate their passion for travel thanks to contact with enthusiasts of extreme experiences. The festival also allows people with similar interests to meet each other and exchange practical experience. The idea behind the festival has been commended by the Polish Tourism Organization, which awarded the festival a Certificate for Best Tourism Product in 2008.

The precursor to *the Explorers Festival* was *the Mountaineering Film Competition* of the Lodz Mountaineering Club. This took place from 1995 to 1998, and was intended primarily for the Lodz mountain-climbing community. In 1999, the decision was made to expand the format of this event to include multimedia presentations. At this point, the name of the event was changed to *the Mountain Festival*. The list of organizers was expanded to include the Lodz Trekking Club, the Lodz Polytechnic and the Lodz City Hall. In 2002, the festival's format was once again expanded to include presentations concerning extreme sports and expedition presentations connected not only with mountains. At this time, the name of the festival was changed to its current designation: *Explorers Festival*.

At present, participation in the festival and all related activities is open and free. The event is funded by money from sponsors as well as by municipal and national subsidies. The festival is organized by volunteers, without a formal organizational structure and full-time employees. The initiators and organizers of *the Explorers Festival* are Zbigniew Łuczak and Jacek Sikora, renowned Polish Tatra Mountaineers. The festival's primary institutional organizer is the Lodz Trekking Club, supported by the Lodz City Hall, the University of Lodz, the Lodz Polytechnic and the National Center of Culture. Festival events take place in various locations throughout Lodz. The festival's main building is the Auditorium of the Lodz Polytechnic. Part of the events take place in the halls of the University of Lodz (Big Geography Les-

son) and the Lodz Film, Television and Theatre School (film screenings and presentations connected with filming techniques). All in all, *the Mountain Festival* and *the Explorers Festival* have thus far (as of 2010) presented more than 170 explorers and climbers. The festival also features climbing competitions and musical events organized in well-known Lodz clubs. These have the character of accompanying events. Based on the data provided by the festival's organizers, each year between 6000 and 8000 spectators participate in the festival. Since 2006, the festival has also included the so-called Big Geography Lesson, co-organized by the Department of Geography of the University of Lodz. This lesson is an important festival event directed towards young middle-school students in Lodz and the surrounding region. Its purpose is to familiarize young people with knowledge about the world, to encourage them to spend their free time actively in contact with untouched nature and to develop passion for and sensitivity to natural values.

Wreck Diving Festival

Another festival organized in Lodz and connected with adventure tourism is *the Wreck Diving Festival*. By way of introduction, we begin by presenting the concept of wreck diving and its role in adventure tourism. Diving, also known as scuba-diving, involves swimming below the surface of the water (sometimes along the surface), with the use of specialized equipment (at minimum, breathing apparatus). There are many types of diving, e.g. diving while holding one's breath (without breathing apparatus), ice diving, cave diving. Diving may also take place with the use of undersea vessels, or dry, waterproof suits [7]. One type of diving is wreck diving, which arose through the combination of two disciplines, i.e. diving and archaeology. It is connected with the penetration of undersea shipwrecks, and requires specialized skills and historical and archaeological interests. Wreck diving is connected with penetration of already discovered, fixed objects, but also with the discovery of unknown wrecks in areas where human maritime activity has taken place, e.g. former trade routes, travel routes or the sites of sea battles [16]. Wreck diving enthusiasts organize themselves into clubs and organize expeditions whose purpose is to penetrate wrecks and discover their locations. Accordingly, these are people who practice adventure tourism, because this form of expedition fulfills all of the previously mentioned features of this type of tourism.

Thus far, a single edition of *the Wreck Diving Festival* has been organized, in March of 2010. The festival took the form of a presentation of films connected with wreck diving. Its purpose was to present features of wreck diving, to demonstrate differences between wreck diving and other types of diving. During the festival, expeditions were presented whose purpose was to penetrate wrecks (mainly in the Baltic Sea). Presentations were also given of wreck diving techniques and expedition plans. During the festival, spectators were also given a chance to listen to shanty songs, talk with divers and exchange experiences.

The festival was organized by the TRYTON Lodz Diving Club, together with the Wreck Expedition Association. Patrons that supported the festival with regard to organization, finance and media included trade magazines connected with diving, the Batysfera Diving Center, Keja Pub, TVP3. The first *Wreck Diving Festival* was a one-day event that took place in Lodz's Keja Pub, a place popular with lovers of the sea and water sports. Around 160 people participated in the festival. Participation required a ticket. A second edition of *the Wreck Diving Festival* is planned for 2011. It will have a character similar to that of the 2010 festival.

It should be emphasized that the festival described above has already become a fairly well-known event within the diving community. The organizers are also intensively promoting a new edition of the festival for 2011. The promotion is taking place through websites, branch-specific press, the sending of invitations to diving associations. To aid in realizing another edition of the festival, the organization has established cooperation with new institutions, including the government of the city of Lodz. *The Wreck Diving Festival* is, in comparison with *the Explorers Festival*, a smaller, more specialized event that is just starting out. It does not really have a chance to attain the level of popularity achieved by *the Explorers Festival*. However, in the future it certainly has a chance to develop and achieve a good position – admittedly a niche – among diving enthusiasts on the Lodz market for festivals connected with adventure tourism.

Analysis of opportunities and threats (SWOT)

The Explorers Festival and *Wreck Diving Festival* described in this article constitute tourism products of importance to Lodz municipal tourism. For this reason, the authors have decided to analyze the opportunities and threats, designated in trade literature with the acronym SWOT (strengths, weaknesses, opportunities, threats). The weaknesses and strengths consist of internal factors, i.e. those connected with the structure of the organization or undertaking being assessed. The opportunities and threats, on the other hand, apply to external situations, i.e. the environment [4]. This analysis is one of the most frequently encountered tools used in assessing the status of an enterprise, institution, undertaking or the tourism potential of a given area. The SWOT analysis conducted in this article has been adapted to the assessment of the developmental perspectives of the aforementioned festivals within the context of their role in promoting adventure tourism and their impact on the formation and development of tourism in Lodz (Tab. 2).

In the analysis, positive features decisively predominate for both festivals, i.e. strengths and opportunities. *The Explorers Festival* has a decidedly stronger trademark and a longer tradition, and can be treated as a star tourism product. It attracts numerous participants, and does not require intensive promotion to maintain its position on the tourism market. *The Wreck Diving Festival*, on the other hand, has a different character. By its very nature it is a more specialized event that is only just beginning to function on the Lodz festival market. However, it has a chance to develop itself into a serious festival offering, providing it continues to function, develop and be promoted.

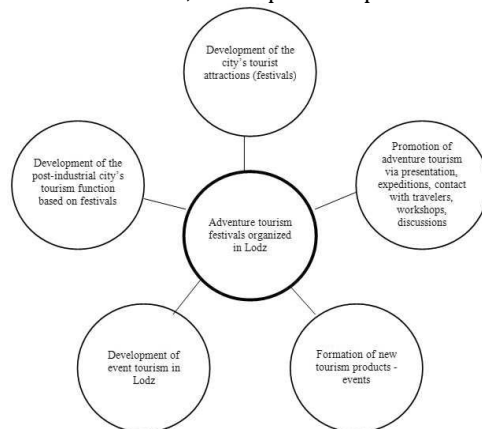

Figure 3. Role of festivals connected with adventure tourism in developing tourism in Lodz

Table 2. SWOT analysis for *Explorers Festival* and *Wreck Diving Festival*

Festival	Positive Factors	Negative Factors
	Strengths	Weaknesses
Explorers Festival	Engagement of the travel and climbing communities in organizing the festival. Attended by unique personalities from Poland and abroad. Long festival tradition, well-known. Interesting and fashionable festival subject. Engagement of numerous public institutions. Acquisition of numerous private sponsors. Free entry. Good promotion. Very good location base for festival needs. Thematic and categorical diversity of events: presentations on travel, tourism, sports, extreme sports, journalism, film. Various forms of presentation: meetings with travelers, workshops, e.g. photography, multimedia and film presentations. Contact with professionals, opportunity to share experiences.	Dependence on sponsors and public institutions that support the institution due to free entry and lack of a dedicated festival building. Dependence on volunteers, because the entire festival is prepared on a voluntary basis. High quality, but too small as regards the number of audience members in the festival's main projection hall (Auditorium of the Lodz Polytechnic).
Wreck Diving Festival	Engagement of the Lodz diving community in organizing the festival. Festival guests who are known within the community. Interesting theme belonging to a new trend in adventure tourism. Possibility of viewing presentations of diving expeditions and planned future expeditions. Contact with professionals, opportunity to share experiences.	Local base too weak for festival needs. Festival in development stage, need to consolidate image and develop the product. Event dedicated to a narrow theme – wreck diving – limited group of addressees. Expensive entry tickets, problems acquiring external financing.
	Opportunities	Threats
Explorers Festival	Development of new trends in tourism, including development of adventure tourism. Increase in festival expenditures in Lodz due to the increasing role played by tourism in the city. High level of interest in the festival among young people, primarily students. Increasing attractiveness of Lodz for tourists, as a result of: development of festivals and other tourists attractions in the city, growth of the tourist service sector (e.g. hotels), development of transport infrastructure (roads, airport).	High level of competition from other Lodz festivals taking place at the same time, e.g. the Festival of Christian Culture, the Tansman Festival, the Humanity in Danger Media Festival, etc. Global economic crisis limiting interest in tourism and festivals. Competition from other similar festivals in Poland and around the world. Lodz's negative image among the residents of other cities in Poland.
Wreck Diving Festival	Development of diving in Poland after 1989. Increased interest in wreck diving, e.g. in the Baltic Sea. Nearness of a sea (Baltic), containing numerous shipwrecks. Possibility of organizing expeditions. Increase in the number of scuba-diving clubs in Poland. Establishment of organizational cooperation with city authorities. Increasing attractiveness of Lodz for tourists, as a result of: development of festivals and other tourists attractions in the city, growth of the tourist service sector (e.g. hotels), development of transport infrastructure (roads, airport). Very little competition from other festivals, few of which take place in February/March (when the festival is organized).	Global economic crisis limiting interest in tourism and festivals. High cost of diving and diving expeditions. Niche character of wreck diving. Lodz's negative image among the residents of other cities in Poland.

Conclusions

The festivals described in this article constitute an element of functional changes in Lodz, influencing, among other things, the development of Lodz's tourism offer (Fig. 3). They also promote adventure tourism among festival attendees. Their role in promoting adventure tourism is in this case extremely important, because they inspire dreams and facilitate contact with famous explorers from all over the globe. This is even more important given that the majority of attendees are young people, including students. In addition, *the Explorers Festival* includes the Big Geography Lesson, which is directed towards middle-school students from Lodz and the surrounding area. As a result, ideas connected with adventure tourism are promoted among young people. Their interests are developed, their curiosity about the world is stimulated, and their approach to nature is refined.

Literature

- Cudny, W. (2006). The Four Cultures Dialog Festival as an example of a strategic tourism product for the city of Lodz. *Turystyka i Hotelarstwo* 10, 117-128. [in Polish]
- Cudny, W. (2011). Film Festivals in Łódź as a main component of urban cultural tourism. *Bulletin of Geography, Socio-economic Series*. 15, 131-141. DOI: 10.2478/v10089-011-0009-6.
- Kowalczyk, A. (2001). *The Geography of Tourism* (1st edition). Warsaw: PWN. [in Polish]
- Kaczmarek, J., Stasiak A. & Włodarczyk B. (2010). *The tourism product. Idea, organization, management* (2nd edition). Warsaw: PWE. [in Polish]
- Von Rohrscheidt, A.M. (2008). *Cultural Tourism. Phenomenon, Potential, Perspectives* (1st edition). Gniezno: GWSHM Milenium w Gnieźnie. [in Polish]
- Łobożewicz, T. (1983). *Qualified Tourism* (1st edition). Warsaw: Wyd. PTTK Kraj. [in Polish]
- Merski, J. & Warecka J. (2009). *Qualified tourism. Active tourism* (1st edition). Warsaw: AlmaMer Wyższa Szkoła Ekonomiczna. [in Polish]
- Hudson, S. (Red.) (2003). *Sport and adventure tourism* (1st edition). New York, USA: The Haworth Hospitality Press.
- Durydiwka, M., Jarzębowska M., Kowalczyk A., Kulczyk S., Kurkowska A. & Lewandowski W. (2010). Qualified tourism (active tourism) as a form of sustainable tourism. In A. Kowalczyk (Ed.), *Sustainable tourism* (pp. 249-289). Warsaw: PWN. [in Polish]
- Swarbrooke, J., Beard C., Leckie S. & Pomfret G. (2003). *Adventure tourism. The new frontier* (1st edition). Burlington: Butterworth-Heinemann.
- Buckley, R. (2006). *Adventure Tourism* (1st edition). Oxfordshire: CABI.
- <http://www.patagonia.com.pl/> – access date Jan. 2011. [in Polish]
- <http://www.nomadsurfers.com/> – access date Jan. 2011.
- <http://www.incredible-adventures.com/> – access date Jan. 2011.
- Durydiwka, M. (2003). Adventure tourism. *Prace i Studia Geograficzne* 32, 159-172. [in Polish]
- Mountain, A. (2010). *Everything about Diving* (1st edition). Warsaw: Bellona S.A. [in Polish]

Submitted: January 25, 2011

Accepted: June 16, 2011

ROLA FESTIWALI ŁÓDZKICH W PROMOCJI TURYSTYKI PRZYGODOWEJ

Festiwale łódzkie w promocji turystyki

WALDEMAR CUDNY, RAFAŁ ROUBA

Uniwersytet Łódzki Filia w Tomaszowie Mazowieckim, Instytut Turystyki

Adres do korespondencji: Waldemar Cudny, Filia Uniwersytetu Łódzkiego, ul. Konstytucji 3 maja 65/67, 97-200 Tomaszów Mazowiecki, tel./fax: 44 7249720, e-mail: algeron1@neostrada.pl

Streszczenie

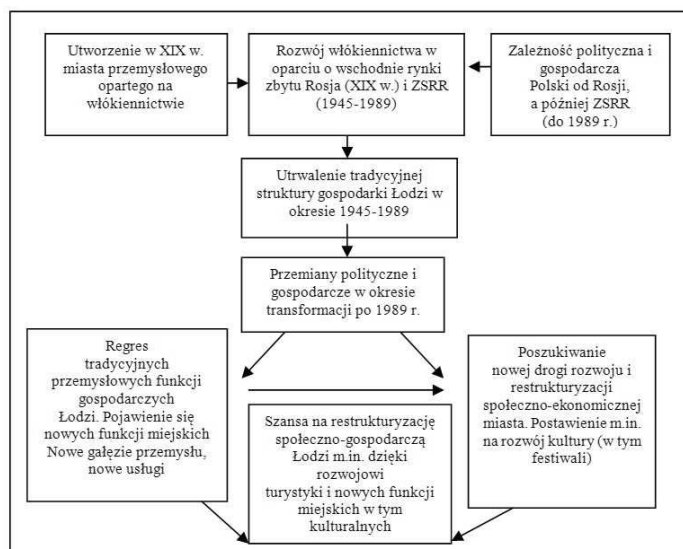
W artykule omówiono rolę dwóch łódzkich festiwali (*Explorers Festival* i *Festiwal Nurkowania Wrakowego*) w promocji turystyki przygodowej i rozwoju funkcji turystycznej przemysłowego miasta jakim jest Łódź.

Słowa kluczowe: turystyka przygodowa, Łódź, festiwale

Wstęp

Przedmiotem niniejszego artykułu są organizowane w Łodzi festiwale związane z turystyką przygodową (ang. adventure tourism). Autorzy przyjęli do analizy dwie łódzkie imprezy tj. *Explorers Festival* i *Festiwal Nurkowania Wrakowego*. Celem opracowania była charakterystyka tych imprez oraz roli jaką odgrywają one w promocji turystyki przygodowej i w kształtowaniu produktu turystycznego miasta przemysłowego jakim jest dzisiejsza Łódź.

Łódź jako miasto przemysłowe powstała w XIX w. na obszarze Królestwa Polskiego. Podstawą jej rozwoju było włókiennictwo, dzięki tej gałęzi przemysłu nastąpił dynamiczny wzrost ludnościowy i przestrzenny miasta. Po odzyskaniu niepodległości przez Polskę w 1918 r. Łódź nadal pełniła funkcję stolicy polskiego włókiennictwa. Tradycyjna struktura gospodarki została utrwalona po 1945 r., gdy fabryki o XIX-wiecznych korzeniach znacjonalizowano i przekształcono w wielkie przedsiębiorstwa państwowe. Produkowały one włókna, tkaniny i odzież przede wszystkim na rynek ZSRR. W 1989 r. Polska wkroczyła w nowy okres tzw. transformacji systemowej. W kraju wprowadzono demokratyczne rządy, a w miejsce gospodarki centralnie planowanej wolny rynek. Niestety większość fabryk włókienniczych w Łodzi nie przetrwała początku transformacji gospodarczej. Z uwagi na zbyt wysokie koszty produkcji, przestarzałą technologię, błędy w zarządzaniu i na skutek utraty rynków zbytu w dawnym ZSRR fabryki te zbankrutowały. Po 1989 r. władze miejskie poszukiwały nowych dróg rozwoju społeczno-gospodarczego. Jako jeden z priorytetowych kierunków wybrano rozwój usług, w tym także usług turystycznych (Ryc. 1). Szczególną wagę przykładają się obecnie w Łodzi do rozwoju festiwali, których obecnie organizuje się w mieście (2010 r.) ok. 60 rocznie [1].

Rycina 1. Schemat przemian społeczno-gospodarczych Łodzi pod wpływem transformacji [2]

Pojęcie turystyki przygodowej

Opisywane w artykule festiwale stanowią element szeroko rozumianego zjawiska turystyki. Są one bowiem związane z podróżami, odkryciami i wyprawami o charakterze geograficzno-turystycznym. Mają także wymiar produktu turystycznego i waloru turystycznego, gdyż stanowią ofertę dla widzów i zaproszonych gości, którzy często specjalnie na ten festiwal przyjeżdżają z całej Polski i z zagranicy.

Walory turystyczne to całość elementów środowiska naturalnego oraz pozaprzrodniczych, które są przedmiotem zainteresowania turystów i decydują o atrakcyjności turystycznej danego miejsca, miejscowości lub obszaru. Można je podzielić na przyrodnicze i antropogeniczne (kulturowe) [3]. Do grupy walo-

rów antropogenicznych można zaliczyć prezentowane w artykule festiwale. Opisanie w nim imprezy stanowią też pewną ofertę (rynkową) dla turystów, są więc także produktem turystycznym Łodzi. Wśród wielu rodzajów produktów turystycznych wyróżnia się m.in. produkt turystyczny – wydarzenie. Charakteryzuje go duża spójność tematyczna, organizacyjna, a także konkretne umiejscowienie w czasie i przestrzeni. Dla takiego produktu typowa jest również wyjątkowość, niecodziennosc oraz cykliczność. Zalicza się do tej grupy produktów m.in. różnorodne pokazy, prezentacje, wystawy, oraz właśnie festiwale [4]. Niektórzy autorzy w ramach turystyki wydzielają nawet jej odrębny typ nazywając go turystyką eventową. Jej celem jest właśnie udział w wydarzeniach – imprezach o charakterze przeglądów, konkursów i festiwali czyli w tzw. imprezach lub eventach [5]. Przedstawione w artykule festiwale odnoszą się do problematyki związanej z podróżami, ekstremalnymi sportowymi dokonaniem, wyprawami geograficzno-turystycznymi. Poprzez swoją tematykę, zaproszonych gości i oglądających je widzów są związane ze specyficznymi rodzajami turystyki. Należą do nich: turystyka kwalifikowana, turystyka sportowa i przygodowa.

Turystyka jest zjawiskiem niezwykle złożonym, dlatego też istnieje wiele kryteriów jej podziału. Zjawisko turystyki można dzielić z uwagi na liczbę uczestników, wiek, sezon, cele wyjazdów itp. Na podstawie celów wyjazdu wyróżnia się tzw. rodzaje turystyki. Jednym z nich jest turystyka kwalifikowana, którą można zdefiniować jako najwyższą formę specjalizacji turystycznej. Uprawianie jej wymaga specjalnego przygotowania psychofizycznego, zahartowania na trudy, umiejętności zachowywania się w środowisku naturalnym i w obiektach turystycznych. W niektórych przypadkach uprawianie jej wymaga potwierdzonej przez właściwe organizacje umiejętności posługiwania się sprzętem turystycznym, np. lokomocyjnym (rowerem, żaglówką, nartami, sprzętem do nurkowania itp.). Celem działalności turysty kwalifikowanego jest wypoczynek, rekreacja, doskonalenie zdrowia, wydolności i sprawności fizycznej oraz wszechstronne poznanie kraju [6]. Można wyróżnić pięć najważniejszych cech turystyki kwalifikowanej [7]:

1. Turystyka kwalifikowana jest najwyższą formą specjalizacji w wybranej dyscyplinie turystycznej. Jednym z celów jej uprawiania jest doskonalenie umiejętności i dojście do najwyższej specjalizacji w danej dyscyplinie.
2. Turysta kwalifikowany wypracowuje dzięki uprawianiu tego rodzaju turystyki większą sprawność psychofizyczną.
3. Turystyka kwalifikowana łączy się z koniecznością posiadania umiejętności posługiwania się specjalistycznym sprzętem sportowym i turystycznym.
4. Turysta kwalifikowany powinien posiadać wszechstronną wiedzę o środowisku i umiejętność jej poszerzania, powinien promować krajoznawstwo.
5. W turystyce kwalifikowanej może występować element współzawodnictwa.

W literaturze anglojęzycznej pojawia się też pojęcie turystyki sportowej (ang. sport tourism), które ma pewne związki z turystyką kwalifikowaną i przygodową. W wysoko rozwiniętych krajach turystyka ta przynosi obecnie ok. 1 do 2% produktu krajowego brutto (PKB), podczas gdy cały sektor turystyczny generuje od 4 do 6% PKB. Sektor usług turystyki sportowej rośnie tam w tempie ok. 10% rocznie. Sport i turystyka traktowane były przez wiele lat jako odrębne elementy, jednak w ostatnich latach podejście to zmienia się. Zauważono bowiem ścisłe związki pomiędzy turystyką i sportem. Po pierwsze, wydarzenia sportowe stanowią walory turystyczne przyciągające widzów z całego świata – turystów. Doskonałym przykładem mogą być tutaj Igrzyska Olimpijskie czy Mistrzostwa Świata w Piłce Nożnej. Na ich potrzeby powstaje także szereg obiektów infrastruktury, która może być potem wykorzystywana m.in. przez turystów,

np.: ośrodki sportowo-rekreacyjne, stadiony, hotele, drogi itp. Dzięki wydarzeniom sportowym kraje, miasta i regiony promują swoją ofertę turystyczną i utrwalają pozytywny wizerunek. Z drugiej strony, turystyka często generuje nowe dyscypliny sportowe, które w miarę upływu czasu stają się nawet dyscyplinami olimpijskimi np. snowboard. Poza tym różne dyscypliny sportu są wykorzystywane w turystyce kwalifikowanej i przygodowej, są to np.: bieg, pływanie, narciarstwo, nurkowanie itp. [8].

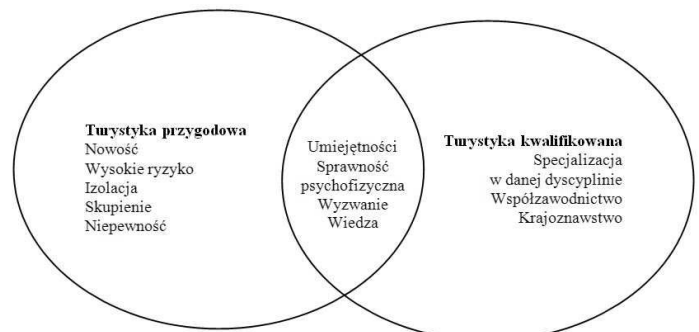
W literaturze wyróżniono dwa rodzaje turystyki sportowej:

1. Turystyka związana z uczestnictwem zawodników w wydarzeniach sportowych.
2. Turystyka polegająca na oglądaniu tychże wydarzeń w charakterze widza.

W tym podziale walorem turystycznym dla turystyki sportowej mogą być wydarzenia sportowe i obiekty związane z zawodami sportowymi lub umożliwiające ich uprawianie (stadiony, pola golfowe, ośrodki sportowo rekreacyjne, ale także muzea związane ze sportem), a także obszary, w których można uprawiać sport (nie zawsze w charakterze zorganizowanych zawodów tzw. noncompetitive activities), jak np.: góry, rzeki, lodowce itp. [8].

Z kolei turystyka przygodowa (ang. adventure tourism) w jej węższym znaczeniu jest silnie związana z turystyką kwalifikowaną, a nawet jest niekiedy traktowana jako jej część [9]. Turystyka kwalifikowana i przygodowa posiadają szereg wspólnych cech (Ryc. 2). Turystyka przygodowa wymaga umiejętności i przygotowania fizycznego właściwego sportowcom, jednak z uwagi na swój indywidualny charakter jest wyróżniana jako odrębny rodzaj turystyki. Wiąże się ona z pojęciem przygody, które jest wydarzeniem spełniającym kilka niezbędnych warunków:

- niepewny wynik związany z tym, że nie wiemy czy uda się osiągnąć zamierzony cel,
- niebezpieczeństwo i ryzyko polegające na wystawianiu się podczas podróży na nieznane niebezpieczeństwa i wyzwania,
- wyzwanie – polega na stawianiu czoła nowym nieznanym problemom i sytuacjom,
- przewidywane nagrody związane z naszymi dokonaniem,
- posmak nowości polegający na braniu udziału w niecodziennych wydarzeniach,
- stymulacja i pobudzenie emocjonalne związane z pokonywaniem trudności,
- izolacja, samotność w trakcie wyjazdu, odejście od codzienności,
- eksploracja i odkrywanie nowych terenów, wydarzeń, rozwój umiejętności, wiedzy i pewności siebie,
- skupienie wymagane do realizacji naszych zamierzeń,
- sprzeczne emocje [10].

Rycina 2. Wybrane wspólne cechy turystyki kwalifikowanej i przygodowej (w wąskim znaczeniu)

Cytowani autorzy definiują turystykę przygodową także w szerokim znaczeniu jako wszelkie rodzaje turystyki powiązane z przygodą. W szczególności zaś wszelkie podróże, które wiążą się z dużą aktywnością fizyczną, kontaktem z naturą, a zwłaszcza z dziką przyrodą, zbliżeniem z obcymi dla turystów (egzotycznymi, odległymi) kulturami, dalekimi i egzotycznymi podróżami przy użyciu pojazdów mechanicznych (samochód, motor, samolot, statek itp.) i zwierząt, zaliczają tutaj także wędrówki piesze. Za turystykę przygodową można uznać także wszelkie komercyjne imprezy turystyczne, w których główną atrakcją jest zewnętrzna aktywność bazująca na naturalnym terenie, wymagająca specjalistycznego sportowego (lub podobnego) wyposażenia i będąca przez to atrakcyjna dla turystów. Turyści nie zawsze muszą mieć specjalne umiejętności np. w posługiwaniu się tym sprzętem. Mogą być pasażerami obsługiwani przez profesjonalistów np. w przypadku skoków na spadochronie w tzw. tandemie [11]. W takim rozumieniu oferty z zakresu turystyki przygodowej są obecnie dość popularne na rynku turystycznym (Tab. 1).

Tabela 1. Przykłady firm oferujących komercyjne wyjazdy z zakresu turystyki przygodowej [12, 13, 14]

Firma	Rodzaj imprez	Charakterystyka
Country of Tourism (Rosja)	Wyjazdy związane z turystyką komiczną, udziałem w szkoleniach wojskowych	Firma oferuje m.in. wyjazdy na kosmodrom w Bajkonurze (Kazachstan). Oglądanie startów rakiet kosmicznych, zwiedzanie kosmodromu, uczestnictwo w szkoleniach dla kosmonautów. Loty w zerowej grawitacji. Loty wojskowymi samolotami MIG 29. Uczestnictwo w szkoleniach wojskowych (Rosja).
Patagonia Agencja Górską Ryszarda Pawłowskiego (Polska)	Wyjazdy związane z wyprawami wysokogórkimi	Firma oferuje wyprawy wysokogórskie i trekkingowe w najwyższe góry świata (Himalaje, Andy, Kaukaz). Między innymi oferuje wejścia na Mount Everest, Aconcagua, Elbrus i inne.
HOSSEGOR Surf House, Camp & School (Francja)	Szkolenia i pobyty związane z uprawianiem surfingu	Oferta obejmuje pobyty i szkolenia w obozie surfingowym nad Zatoką Biskajską we Francji.
Incredible Adventures (Stany Zjednoczone)	Różne rodzaje imprez turystycznych z turystyki przygodowej	Firma oferuje: Loty samolotami naddźwiękowymi (Stany Zjednoczone, Rosja). Symulacja walki lotniczej w powietrzu (Stany Zjednoczone). Skoki spadochronowe w tandemie. Loty w zerowej grawitacji. Uczestnictwo w treningu dla kosmonautów (Rosja). Udział w symulacjach operacji specjalnych wojska i policji (Stany Zjednoczone). Nurkowanie z rekinami, nurkowanie z wielorybami, nurkowanie w łodziach podwodnych. Skoki spadochronowe w okolicy Mount Everestu.

O wyróżnieniu turystyki przygodowej nie decyduje więc jej skala ani forma, najważniejszą rolę odgrywa tutaj element emocjonalny. To co dla danego turysty jest przygodą, należy zakwalifikować do turystyki przygodowej, pojęcie to ma więc charakter subiektywny. Z drugiej strony, elementem stanowiącym wyróżnik wielu form turystyki przygodowej jest bez wątpienia zwiększony poziom ryzyka, choć także to nie zawsze jest niezbędne. W literaturze przedmiotu wyróżnia się turystykę przygodową miękką (o niskim stopniu ryzyka), turystykę przygodową

(o średnim stopniu ryzyka) i turystykę przygodową twardą (o wysokim stopniu ryzyka, często połączoną z uprawianiem sportów ekstremalnych) [15].

Jak wynika z powyższego syntetycznego przeglądu definicji wszelkie formy ekstremalnej (tzn. niezwyklej, trudnej, niebezpiecznej) aktywności jak wspinaczka, nurkowanie, paralotniarstwo, loty samolotami, balonem i innymi statkami powietrznymi, dalekie piesze wędrówki w odległych i egzotycznych obszarach mogą być uznane za turystykę przygodową. Za taką turystykę można uznać ekstremalne wyprawy indywidualne lub dokonywane w niewielkich grupach pasjonatów (np. alpinistyki). Można do turystyki przygodowej zaliczyć także wyjazdy komercyjne realizowane w większych grupach prowadzonych przez doświadczonych podróżników. Festiwale będące przedmiotem niniejszego artykułu bez wątpienia prezentują tematykę szczególnie bliską turystyce przygodowej. Umożliwiają kontakt pomiędzy jej pasjonatami, a także stanowią element jej promocji. Z drugiej strony, są także czynnikiem poszerzającym ofertę turystyczną Łodzi i przyciągającym do miasta turystów – uczestników i widzów tych festiwali.

Łódzkie festiwale dedykowane turystyce przygodowej

Explorers Festival

Explorers Festival organizowany jest w Łodzi od 1999 r., trwa pięć dni (od środy do niedzieli) i odbywa się w pierwszym lub drugim tygodniu listopada. Na imprezie tej prezentowane są filmy, pokazy multimedialne, wystawy na tematy związane ze wspinaczką, trekkingiem, narciarstwem ekstremalnym, paralotniarstwem, podróżowaniem, kolarstwem górskim, kajakerstwem i innymi sportami oraz wyprawami ekstremalnymi. Elementem wyróżniającym *Explorers Festival* jest to, że każdego roku do udziału w nim zapraszane są indywidualności świata wspinaczki, podróży, ekstremalnej przygody, eksploracji, filmu i fotografii. Goście ci występują z multimedialnymi pokazami oraz filmami ukazującymi ich dorobek w zakresie eksploracji. W Polsce organizowane są inne festiwale o podobnej tematyce np. *Krakowski Festiwal Górski* (prezentacja filmów o tematyce górskiej), *Festiwal Górski Wondól Challenge* w Szczyrku (prezentacja wypraw górskich). Jednak mają one zdecydowanie mniejszą rangę niż łódzka impreza. Główną ideą przyświecającą organizatorom festiwalu jest promocja aktywnego stylu życia, sportów ekstremalnych i turystyki przygodowej poprzez osobisty kontakt ze światowej sławy odkrywcami, podróżnikami, alpinistami i osobami uprawiającymi inne tego typu aktywności. Widzowie festiwalu, z których wielu to młodzież, mogą dzięki kontaktom z pasjonatami ekstremalnych przeżyć rozwijać swoje horyzonty i rozbudzać pasje podróżnicze. Festiwal pozwala także poznać ludzi o podobnych zainteresowaniach i wymienić z nimi doświadczenia praktyczne. Idea festiwalu została doceniona przez Polską Organizację Turystyczną, która nadał mu Certyfikat dla Najlepszego Produktu Turystycznego w 2008 r.

Poprzednikiem *Explorers Festival* był *Konkurs Filmów Górskich Łódzkiego Klubu Wysokogórskiego*. Odbywał się w latach 1995-1998 i był przeznaczony przede wszystkim dla łódzkiego środowiska wspinaczy. W 1999 r. zdecydowano się rozszerzyć formułę tej imprezy o pokazy multimedialne, zmieniono wówczas jego nazwę na *Festiwal Gór*. Do organizatorów festiwalu dołączył Łódzki Klub Trekkingowy, Politechnika Łódzka i Urząd Miasta Łodzi. W 2002 r. ponownie rozszerzono formułę imprezy, o prezentacje dotyczące wszystkich sportów ekstremalnych i pokazy podróżnicze związane nie tylko z górami. Wówczas zmieniono także nazwę festiwalu na obecną tj. *Explorers Festival*.

Obecnie wstęp na festiwal i wszystkie związane z nim imprezy jest wolny i bezpłatny. Impreza utrzymuje się z pieniędzy od sponsorów i dotacji miejskich oraz rządowych. Festiwal jest

organizowany na zasadach wolontariatu, bez formalnych struktur organizacyjnych i etatowych pracowników. Pomysłodawcami i głównymi organizatorami *Explorers Festival* są Zbigniew Łuczak i Jacek Sikora, znani polscy taternicy. Głównym organizatorem instytucjonalnym festiwalu jest Łódzki Klub Trekkingowy wspierany przez Urząd Miasta Łodzi, Uniwersytet Łódzki, Politechnikę Łódzką, Narodowe Centrum Kultury. Wydarzenia festiwalowe odbywają się w różnych lokalizacjach na terenie Łodzi. Głównym obiektem festiwalowym jest Sala Widowiskowa Politechniki Łódzkiej. Część wydarzeń odbywa się w salach Uniwersytetu Łódzkiego (Wielka Lekcja Geografii) i Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej, Telewizyjnej i Teatralnej w Łodzi (pokazy filmowe i prezentacje związane z techniką kręcenia filmów). Łącznie we wszystkich edycjach *Festiwalu Gór* i *Explorers Festival* zaprezentowało się jak dotąd (2010 r.) ponad 170 podróżników i wspinaczy. W ramach festiwalu odbywają się także zawody wspinaczkowe oraz imprezy muzyczne organizowane w znanych łódzkich klubach, mają one charakter imprez towarzyszących. Według danych organizatorów w *Explorers Festival* corocznie bierze udział od 6000 do 8000 widzów. Od 2006 r. jako element festiwalu odbywa się także tzw. Wielka Lekcja Geografii, jej współorganizatorem jest Wydział Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego. Lekcja stanowi ważny element wydarzeń festiwalowych, skierowany do młodzieży szkół średnich z Łodzi i regionu. Jej celem jest przybliżanie młodzieży wiedzy o świecie, propagowanie aktywnego spędzania wolnego czasu w kontakcie z dziką przyrodą, rozbudzanie pasji i wrażliwości na walory przyrodnicze.

Festiwal Nurkowania Wrakowego

Kolejnym festiwalem organizowanym w Łodzi, związanym z turystyką przygodową jest *Festiwal Nurkowania Wrakowego*. Na wstępie należy przedstawić pojęcie nurkowania wrakowego i jego rolę dla turystyki przygodowej. Nurkowanie – inaczej sport płetwonurkowy – obejmuje pływanie pod powierzchnią wody (niekiedy po powierzchni), z użyciem specjalnego sprzętu (min. aparatu tlenowego). Nurkowanie obejmuje wiele odmian np. nurkowanie z zatrzymanym oddechem (bez aparatu tlenowego), nurkowanie swobodne (z aparatem tlenowym), podlodowe, jaskiniowe. Nurkowanie może też odbywać się z wykorzystaniem pojazdów podwodnych, lub suchych wodoszczelnych skafandrów [7]. Jedną z jego odmian jest także nurkowanie wrakowe, które powstało z połączenia dwóch dyscyplin tj. nurkowania i archeologii. Wiąże się z penetracją podwodnych wraków statków, wymaga specjalistycznych umiejętności i zainteresowań historyczno-archeologicznych. Nurkowanie wrakowe wiąże się z penetracją odkrytych, oznaczonych jednostek, ale także z odkrywaniem nieznanymi wraków na obszarach gdzie występowała ludzka aktywność morska np. dawne szlaki handlowe, podróznice czy obszary bitew morskich [16]. Pasjonaci nurkowania wrakowego zrzeszają się w klubach, organizują także wyprawy, których celem jest penetrowanie wraków i odkrywanie ich lokalizacji. Są to więc ludzie uprawiający turystykę przygodową, gdyż ta forma wyjazdów spełnia wszystkie opisane wcześniej cechy tego rodzaju turystyki.

Jak dotąd zorganizowano jedną edycję *Festiwalu Nurkowania Wrakowego* w marcu 2010 r. Festiwal miał charakter pokazu prezentacji i filmów związanych z nurkowaniem wrakowym. Jego celem było przedstawienie cech nurkowania wrakowego, różnic pomiędzy nurkowaniem wrakowym, a innymi rodzajami nurkowania. W trakcie festiwalu zaprezentowano opisy wypraw mających na celu penetrację wraków (głównie na Bałtyku), przedstawiono też techniki nurkowania wrakowego i nowe projekty wypraw. W trakcie festiwalu widzowie mogli też słuchać piosenek żeglarskich, porozmawiać z nurkami, wymieniać doświadczenia.

Organizatorami imprezy był Łódzki Klub Płetwonurków TRYTON wraz ze Stowarzyszeniem Wyprawy Wrakowe. Patronami wspierającymi festiwal zarówno od strony organizacyjnej, finansowej i medialnej były magazyny branżowe związane z nurkowaniem, Centrum Nurkowe Batysfera, Keja Pub, TVP3. Pierwszy *Festiwal Nurkowania Wrakowego* był jednodniową imprezą, odbywał się w łódzkim Keja Pubie, w którym spotykają się miłośnicy morza i sportów wodnych. W imprezie wzięło udział ok. 160 osób, wstęp był biletowany. Na 2011 r. planowana jest już druga edycja Festiwalu Nurkowania Wrakowego, będzie ona miała podobny charakter jak edycja z 2010 r.

Należy podkreślić, że opisany powyżej festiwal stał się już dość rozpoznawalnym wydarzeniem w środowisku nurków. Organizatorzy intensywnie promują także kolejną edycję imprezy planowaną na 2011 r. Promocja odbywa się poprzez strony internetowe, prasę branżową, wysyłanie zaproszeń do klubów zrzeszających nurków. W celu realizacji kolejnej edycji festiwalu nawiązano współpracę organizacyjną z nowymi podmiotami, w tym z władzami miejskimi Łodzi. *Festiwal Nurkowania Wrakowego* jest, w porównaniu do *Explorers Festival*, imprezą mniejszą, początkującą i bardziej wyspecjalizowaną. Nie ma raczej szans na zdobycie takiej popularności jak pierwszy z przedstawionych w artykule festiwali. Jednak w przyszłości ma ona bez wątpienia szansę na rozwój i uzyskanie dobrej, choć niskowej – związanej z pasjonatami nurkowania, pozycji na łódzkim rynku festiwali związanych z turystyką przygodową.

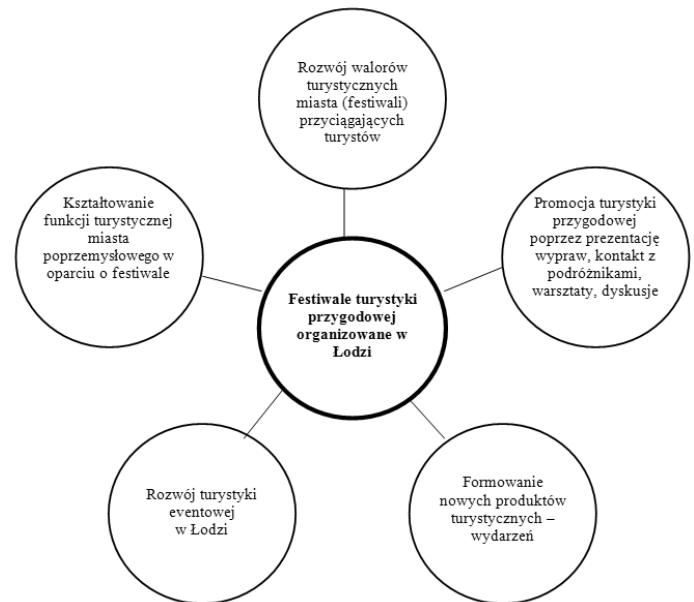
Analiza szans i zagrożeń (SWOT)

Opisane w niniejszym artykule *Explorers Festival* i *Festiwal Nurkowania Wrakowego* stanowią ważne dla turystyki miejskiej w Łodzi produkty turystyczne. Dlatego autorzy postanowili poddać je analizie szans i zagrożeń określanej w literaturze skrótem SWOT (nazwa pochodzi od pierwszych liter angielskich słów: *strengths* – mocne strony, *weaknesses* – słabe strony, *opportunities* – szanse, *threats* – zagrożenia). Mocne i słabe strony stanowią czynniki wewnętrzne, tj. związane ze strukturą ocenianej organizacji czy przedsięwzięcia, natomiast szanse i zagrożenia dotyczą sytuacji zewnętrznej, czyli otoczenia [4]. Analiza ta jest jednym z najczęściej spotykanych narzędzi oceny stanu przedsiębiorstwa, instytucji, przedsięwzięcia czy potencjału turystycznego jakiegoś obszaru. W artykule analizę SWOT zastosowano do oceny perspektyw rozwoju opisanych festiwali w kontekście ich roli w promocji turystyki przygodowej oraz wpływu jaki mają one na kształtowanie i rozwój funkcji turystycznej Łodzi (Tab. 2).

W analizie wyraźnie przeważają pozytywne cechy w przypadku obu festiwali, tj. mocne strony oraz szanse. Zdecydowanie silniejszą markę i dłuższą tradycję ma *Explorers Festival*, który można potraktować jako produkt turystyczny o charakterze gwiazdy. Przyciąga on wielu uczestników, nie wymaga już intensywnej promocji aby utrzymać się na rynku turystycznym. Z kolei *Festiwal Nurkowania Wrakowego* ma inny charakter, z założenia jest to bardziej specjalistyczna impreza, dopiero zaczyna na rynku łódzkich festiwali. Jednak ma on szansę na rozwinięcie się w poważną ofertę festiwalową o ile będzie kontynuowany, oraz intensywnie promowany i rozwijany.

Tabela 2. Analiza SWOT dla *Explorers Festival* i *Festiwalu Nurkowania Wrakowego*

Festiwal	Czynniki pozytywne	Czynniki negatywne
Explorers Festival	Mocne strony / Strengths	Slabe strony / Weaknesses
	Zaangażowanie środowiska podróżników i wspinaczy w organizację festiwalu. Obecność niezwykłych indywidualności, z kraju i zagranicy. Długa tradycja festiwalowa, znana marka. Interesująca i modna tematyka festiwalu. Zaangażowanie wielu instytucji publicznych. Pozyskanie licznych prywatnych sponsorów. Bezpłatne wejściówki. Dobra promocja. Dobra baza lokalowa dla potrzeb festiwalu. Różnorodność tematyczna i rodzajowa imprez: pokazy z zakresu podróżnictwa, turystyki, sportu, sportów ekstremalnych, dziennikarstwa, filmu. Różne formy prezentacji: spotkania z podróżnikami, warsztaty np. fotografii, prezentacje multimedialne i filmowe. Kontakt z profesjonalistami, możliwość wymiany doświadczeń.	Zależność od sponsorów i instytucji publicznych wspomagających festiwal z uwagi na niebiletowane wstępy i brak własnego obiektu festiwalowego. Zależność od wolontariuszów, gdyż cały festiwal przygotowywany jest głównie na zasadach wolontariatu. Dobrej jakości ale zbyt mała w stosunku do liczby chętnych widzów główna sala projekcyjna festiwalu (Sala Widowskowa Politechniki Łódzkiej).
	Zaangażowanie środowiska łódzkich nurków w organizację festiwalu. Znani w środowisku goście festiwalowi. Interesująca tematyka wpisująca się w nowe trendy turystyki przygodowej. Możliwość obejrzenia relacji z wypraw nurkowych oraz planowanych na przyszłość przedsięwzięć. Kontakt z profesjonalistami, możliwość wymiany doświadczeń.	Słaba baza lokalowa na potrzeby imprezy. Festiwal w fazie rozwoju, konieczność utrwalenia marki i rozwoju produktu. Impreza poświęcona wąskiej tematyce nurkowania wrakowego, ograniczony krąg odbiorców. Drogie bilety wstępu, problemy z pozyskaniem finansowania ze źródeł zewnętrznych.
Festiwal Nurkowania Wrakowego	Szanse / Opportunities	Zagrożenia / Threats
	Rozwój nowych trendów w turystyce, w tym rozwój turystyki przygodowej. Wzrost nakładów na festiwale w Łodzi, z uwagi na zwiększające się znaczenie funkcji turystycznej w mieście. Duże zainteresowanie festiwalem wśród młodych osób głównie studentów. Rosnąca atrakcyjność turystyczna Łodzi na skutek: rozwoju festiwalu i innych walorów turystycznych miasta, wzrostu sektora usług turystycznych (np. hoteli), rozwoju infrastruktury komunikacyjnej (drogi, lotnisko).	Duża konkurencja innych łódzkich festiwali które odbywają się w tym samym czasie np. Festiwalu Kultury Chrześcijańskiej, Festiwalu Tansmana, Festiwalu Mediów Człowiek w Zagrożeniu itp. Światowy kryzys gospodarczy ograniczający zainteresowanie turystyką i festiwalami. Konkurencja ze strony innych podobnych festiwali w Polsce i na świecie. Zły wizerunek Łodzi wśród mieszkańców innych miast w Polsce.
	Rozwój nurkowania w Polsce po 1989 r. Zwiększenie zainteresowania nurkowaniem wrakowym np. w Bałtyku. Bliskość akwenu morskiego (Bałtyk) z licznymi wrakami statków. Możliwość organizacji wypraw. Wzrost liczby klubów pletwonurkowych w Polsce. Nawiązanie współpracy organizacyjnej z władzami miejskimi. Rosnąca atrakcyjność turystyczna Łodzi na skutek: rozwoju festiwalu i innych walorów turystycznych miasta, wzrostu sektora usług turystycznych (np. hoteli), rozwoju infrastruktury komunikacyjnej (drogi, lotnisko). Mała konkurencja ze strony innych festiwali, których na przełomie lutego/marca (gdy organizowany jest Festiwal Nurkowania Wrakowego) jest w Łodzi niewiele.	Światowy kryzys gospodarczy ograniczający zainteresowanie turystyką i festiwalami. Wysokie koszty nurkowania i wypraw nurkowych. Niszowy charakter nurkowania wrakowego. Zły wizerunek Łodzi wśród mieszkańców innych miast w Polsce.
Explorers Festival		

Rycina 3. Rola festiwali związanych z turystyką przygodową dla rozwoju funkcji turystycznej Łodzi

Wnioski

Opisane imprezy stanowią element przemian funkcjonalnych Łodzi, wpływają m.in. na rozwój jej oferty turystycznej (Ryc. 3). Promują one także turystykę przygodową wśród widzów biorących w nich udział. Funkcja promocji turystyki przygodowej jest w tym przypadku niezwykle istotna. Opisane festiwale rozbudzają bowiem marzenia, dają możliwość kontaktu z najśliczniejszymi eksploratorami na świecie. Jest to tym istotniejsze, że większość widzów to osoby młode m.in. studenci. Dodatkowo w trakcie *Explorers Festival* organizowana jest Wielka Lekcja Geografii skierowana do uczniów szkół średnich z Łodzi i regionu. Dzięki temu idee związane z turystyką przygodową są propagowane wśród młodych ludzi. Kształtują ich zainteresowania, ciekawość świata i podejście do dzikiej przyrody.

Piśmiennictwo

- Cudny, W. (2006). Festiwal Dialogu Czterech Kultur jako przykład strategicznego produktu turystycznego dla Łodzi. *Turystyka i Hotelarstwo* 10, 117-128.
- Cudny, W. (2011). Film Festivals in Łódź as a main component of urban cultural tourism. *Bulletin of Geography. Socio-economic Series*. 15, 131-141. DOI: 10.2478/v10089-011-0009-6.
- Kowalczyk, A. (2001). *Geografia turystyki* (wyd. 1). Warszawa: PWN.
- Kaczmarek, J., Stasiak A. & Włodarczyk B. (2010). *Produkt turystyczny. Pomysł organizacja zarządzanie* (wyd. 2). Warszawa: PWE.
- Von Rohrscheidt, A.M. (2008). *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy* (wyd. 1). Gniezno: GWSHM Mile-nium w Gnieźnie.
- Łobożewicz, T. (1983). *Turystyka kwalifikowana* (wyd. 1). Warszawa: Wyd. PTTK Kraj.
- Merski, J. & Warecka J. (2009). *Turystyka kwalifikowana. Turystyka aktywna* (wyd. 1). Warszawa: AlmaMer Wyższa Szkoła Ekonomiczna.

8. Hudson, S. (Red.) (2003). *Sport and adventure tourism* (wyd. 1). New York, USA: The Haworth Hospitality Press.
9. Durydiwka, M., Jarzębowska M., Kowalczyk A., Kulczyk S., Kurkowska A. & Lewandowski W. (2010). Turystyka kwalifikowana (turystyka aktywna) jako forma turystyki zrównoważonej. W A. Kowalczyk (Red.), *Turystyka zrównoważona* (str. 249-289). Warszawa: PWN.
10. Swarbrooke, J., Beard C., Leckie S. & Pomfret G. (2003). *Adventure tourism. The new frontier* (wyd. 1). Burlington: Butterworth-Heinemann.
11. Buckley, R. (2006). *Adventure tourism* (wyd. 1). Oxfordshire: CABI.
12. <http://www.patagonia.com.pl/> – data dostępu styczeń 2011.
13. <http://www.nomadsurfers.com/> –data dostępu styczeń 2011.
14. <http://www.incredible-adventures.com/> – data dostępu styczeń 2011.
15. Durydiwka, M. (2003). Turystyka przygodowa. *Prace i Studia Geograficzne* 32, 159-172.
16. Mountain, A. (2010). *Wszystko o nurkowaniu* (wyd. 1). Warszawa: Bellona S.A.

Otrzymano: 25.01.2011

Przyjęto: 16.06.2011